

Kultur och fritid

Kapitel 6 Kultur och fritid

Huvudområdet kultur och fritid handlar om politiska mål inom politiken för det civila samhället, idrotts- och kulturpolitiken samt mediepolitiken. Inom området ryms ungas eget skapande, föreningsaktiviteter, folkbildning samt deras förhållande till medier. Fritiden spelar en viktig roll för unga och huvudområdet syftar bland annat till att unga i sina fritidsaktiviteter ska ha tillgång till inflytande och genom aktiviteterna uppmuntras att delta i ett demokratiskt samhälle samt till att förbättra sin hälsa.

Kultur och fritid

Tema	Nr	Indikator	Variabler	Relation		Tendens	Uppgiftslämnare	Politikområde
				Tjejer	Killar			
Föreningsliv	83	Deltagande i folkrörelser och föreningar, 2008/09.				Deltagande i föreningsmöten har sjunkit markant sedan 1994/95.	Ungdomsstyrelsen	Politik för det civila samhället
Idrottsutövare	84	Andel motionsutövare, 2011.				Nivån relativt konstant sedan 2000.	Riksidrottsförbundet	Idrottspolitik
	85	Andel som tränar eller tävlar i idrott, 2011.				Positiv utveckling bland 7–14-åringar, negativ bland 15–29-åringar sedan 2000.		
Kulturvanor	86	Besöks- och läsvanor, 2006/07.				Negativ utveckling sedan 1982/83 förutom för besök på konstmuseum, konstutställning och konsert.	Kulturrådet	Kulturpolitik
	87	Eget kulturutövande, 2006/07.				Samtliga former av utövande har minskat sedan 1982/83.		

Kvinna	Funktionsnedsättning						
Bakgrund	Sexuell läggning	Tjejers situation bättre än killars	Killars situation bättre än tjejers	Ingen eller liten skillnad mellan tjejer och killar	Positiv tendens	Oförändrad tendens	Negativ tendens
Region	Äldre jämförelsegrupp						
Socioekonomi							

Föreningsliv

INDIKATOR 83

Deltagande i folkrörelser och föreningar	Uppgiftslämnare: Ungdomsstyrelsen
Av unga i åldern 16–25 år uppgav 29 procent 2008/09 att de under de senaste 12 månaderna varit på möte i en förening. En större andel av de unga med svensk bakgrund var aktiva än av de unga med utländsk bakgrund, men det var små skillnader i aktivitet mellan killar och tjejer och mellan unga boende i olika typer av kommuner.	

Många unga deltar i olika föreningar. Det kan vara i skolan, i bostadsområdet eller på andra arenor där unga finns. Enligt den senaste mätningen 2008/09 som redovisas i *Fokus 10 – En analys av ungas inflytande* (Ungdomsstyrelsen 2010) var andelen 16–25-åringar som var *medlemmar i en förening* 61 procent och andelen 35–74-åringar 86 procent. Medlemskap i alla typer av föreningar, inklusive idrott, fackföreningar, politiska partier och konsumentföreningar ingår i dessa uppgifter. Andelen föreningsmedlemmar fortsätter dock att minska, 2004/05 hade 64 procent i ungdomsgruppen (16–25 år) och 88 procent i den äldre åldersgruppen medlemskap i en förening. Om man istället för medlemskap granskar *faktiskt föreningsdeltagande* är däremot skillnaderna mellan unga och äldre betydligt mindre, vilket förmodligen har att göra med att äldre i större omfattning är passiva medlemmar i till exempel konsumentföreningar och fackliga organisationer.

Denna indikator redogör för hur stor andel som under de senast föregående 12 månaderna varit på möte i en förening, ett samfund eller liknande. Knappt en tredjedel av de unga, 29 procent, hade vid mätningen 2008/09 varit på möte i förening, samfund eller liknande (exklusive politiska partier och fackliga möten) det senaste året. Andelen bland de äldre var 36 procent (tabell 6.1).

Tabell 6.1 Andel som under de senaste 12 månaderna varit på möte i förening, samfund eller liknande*, 16–25 år och 35–74 år, 2008/09. Procent

	16-19 år	20-25 år	16-25 år			35-74 år	16-74 år
			Killar	Tjejer	Samtliga		
Bakgrund							
Svensk	34	25	30	30	30	38	35
Utländsk	26	22	26	21	24	24	23
Region							
Storstadsområden	30	25	27	28	27	34	31
Större städer	33	25	31	26	28	36	33
Övriga	37	24	29	34	31	36	34
Totalt	33	24	29	28	29	36	33

Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns ULF-undersökning 2008/09.

* Fackligt möte och möte i politiskt parti är exkluderade.

Kommentar: Storstadsområden = Stockholm/Södertäljes A-region, Göteborgs A-region och Malmö/Lund/Trelleborgs A-region. Större städer = kommuner med mer än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum.

Övriga = mellanbygd, tätbygd och glesbygd.

Det finns några skillnader i graden av föreningsaktivitet som är intressanta att lyfta fram. En större andel av 16–19-åringarna deltog 2008/09 i föreningsmöten än av 20–25-åringarna. Mötesdeltagandet var lika omfattande bland tjejer som bland killar generellt, men unga med utländsk bakgrund, och framför allt tjejer med utländsk bakgrund, deltog i lägre grad i föreningsaktiviteter. Andelen tjejer med utländsk bakgrund som deltog i föreningsmöten 2008/09 var 9 procentenheter lägre än andelen tjejer med svensk bakgrund. Skillnaden i föreningsdeltagande utifrån svensk eller utländsk bakgrund var dock större i åldersgruppen 35–74 år jämfört med i ungdomsgruppen. Geografiskt sett var föreningsaktiviteten bland unga mest omfattande på mindre orter och särskilt stor i gruppen 16–19 år. Ser vi till kön var skillnaden mellan könen i föreningsaktivitet liten i storstadsområdena, men andelen killar var större i större städer och andelen tjejer större i övriga kommuner (tabell 6.1).

Deltagande i föreningsmöten har sjunkit markant de senaste 15 åren, både bland unga och bland äldre. Åren 1994/95 hade 51 procent av unga i åldern 16–25 år varit på möte i en förening, ett samfund eller liknande de senaste 12 månaderna. Andelen sjönk till 34 procent vid de senaste mätningarna 2008/09. Bland de äldre, 35–74 år, sjönk andelen från 62 procent till 46 procent under samma period. Dessa uppgifter inkluderar möten i alla föreningar, även fackföreningar och politiska partier (tabell 6.2).

Tabell 6.2 Andel som under senaste 12 månaderna varit på möte i förening, samfund eller liknande,* 16-25 år och 35-74 år, 1994/95–2008/09. Procent

	1994/95	1996/97	1998/99	2002/03	2004/05	2006/07**	2008/09
Ålder							
16–25 år	51	47	47	45	40	41	34
35–74 år	62	61	62	59	58	54	46
16–74 år	59	57	57	55	53	50	42

Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns ULF-undersökning 2008/2009.

* Fackligt möte och möte i politiskt parti är exkluderade.

** SCB genomförde ett metodbyte 2006, de tidigare besöksintervjuerna ersattes det året med hälften telefonintervjuer och hälften besöksintervjuer. Från 2006 redovisas här endast telefonintervjuerna.

Kommentar: Frågan om möte med annan förening ställdes inte 2000–2001.

Idrottsutövande⁵⁸

INDIKATOR 84

Andel motionsutövare	Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet
<p>Knappt 90 procent av unga i åldern 7–19 år och drygt 70 procent av de i åldern 20–29 år motionerade minst en gång i veckan 2011. För de som är yngre än 20 år och för de som är 20–29 år är skillnaderna små mellan flickor/kvinnor och pojkar/män. Sedan 2000 har andelen unga i åldern 7–14 år som motionerar varit relativt konstant medan andelen minskat bland de som är 15–19 år, speciellt bland kvinnor.</p>	

Knappt tre fjärdedelar, 74 procent av de tillfrågade uppgav 2011 att de motionerade minst en gång i veckan. Störst andel som motionerade minst en gång i veckan, 96 procent, fanns i gruppen 7–14 år, följt av 78 procent i gruppen 15–19 år. I övriga åldersgrupper svarade mellan 68 och 75 procent att de motionerade en gång i veckan eller oftare (tabell 6.3).

Som motionsaktivitet räknas i denna indikator en aktivitet som överstiger 20 minuter per tillfälle och som utövas minst en gång i veckan. Nästan hälften, 45 procent, av de personer som deltog i undersökningen svarade att de motionerar mer än två gånger i veckan. Andelen motionerande flickor och pojkar är ungefär lika stor till och med 14 års ålder. Mellan 15 och 19 år är andelen pojkar/män som motionerar högre. Därefter motionerar kvinnor i lika stor eller i större utsträckning än män. Detta oavsett om man drar gränsen vid en gång i veckan eller tre gånger i veckan.

Mellan 2000 och 2011 har andelen motionsutövare varit relativt konstant där 2011 ligger på samma nivå som 2000, nämligen 74 procent. Andelen flickor/kvinnor har från 2000 till 2011 minskat med 2 procent medan andelen pojkar/män har ökat lika mycket under tidsperioden. I åldersgruppen 15–19 år minskade andelen som under samma period svarade att de motionerar minst en gång i veckan, från 89 till 78 procent. Svarsunderlaget bland unga kvinnor och unga män är litet och det är därför svårt att dra några mer långtgående slutsatser om tendenser.

Tabell 6.3 Andel som utövar en motionsaktivitet minst en gång i veckan efter kön och ålder, 2000 och 2008–2011. Procent

Åldersgrupp	Totalt					Män					Kvinnor				
	2000	2008	2009	2010	2011	2000	2008	2009	2010	2011	2000	2008	2009	2010	2011
7–14 år	95	96	92	94	96	96	96	93	92	95	94	96	91	95	96
15–19 år	89	88	89	87	78	88	87	90	87	82	90	89	88	86	73
20–29 år	78	74	72	78	71	78	65	70	75	71	78	84	75	80	72
30–39 år	62	73	69	70	68	58	72	64	68	65	67	75	74	73	72
40–49 år	64	73	71	71	71	57	67	62	70	64	72	80	80	72	78
50–59 år	71	73	75	71	70	63	63	71	63	70	80	83	78	79	70
60–70 år	72	73	74	76	75	68	70	73	75	72	76	77	76	78	79
Totalt	74	77	76	76	74	70	72	72	74	72	78	82	79	79	76

Källa: Riksidrottsförbundet, Statistiska centralbyrån, 2000, 2008, 2009, 2010 och 2011.

Kommentar: Motionsaktivitet är en aktivitet som utövas minst en gång i veckan och i minst 20 minuter per tillfälle.

⁵⁸ Uppgifterna i indikator 84 och indikator 85 bygger på en urvalsundersökning där SCB, på uppdrag av Riksidrottsförbundet, årligen skickar ut en enkät till 5 000 slumpmässigt utvalda individer mellan 7 och 70 år. Undersökningen är riksrepresentativ.

INDIKATOR 85

Andel som tränar eller tävlar i idrott	Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet
Andelen som 2011 tävlade eller tränade var 69 procent bland 7–14-åringar, 39 procent bland 15–19-åringar och 21 procent bland 20–29-åringar. Det var vanligare att pojkar/män uppgav att de tränade än att flickor/kvinnor gjorde det. Sedan 2000 har andelen som tränar och tävlar ökat bland 7–14-åringarna men minskat bland 15–29-åringarna.	

År 2011 svarade totalt 21 procent att de tränar eller tävlar i någon idrott. Knappt åtta procent uppgav att de tränar eller tävlar tre gånger i veckan eller oftare. Med tävling avses medverkan i någon form av organiserat seriesystem eller arrangerad individuell tävling. Andelen som tävlar eller tränar är högst bland unga och sjunker sedan med stigande ålder. I samtliga åldersgrupper tävlar eller tränar män i större utsträckning än kvinnor. På totalnivå kan man endast notera vissa förändringar under 2000-talet. Bland unga ser vi en ökning bland 7–14-åringar, men en minskning i grupperna 15–19 år och 20–29 år sedan 2000. Mellan 2000 och 2011 har andelen pojkar/män, i åldern 15–19 år och 20–29 år, som tränar eller tävlar minskat. Andelen flickor/kvinnor, i samma ålder, som tränar eller tävlar har ökat även om förändringen ligger inom den statistiska felmarginalen (tabell 6.4).

Tabell 6.4 Andel som tränar eller tävlar i idrott, 2000 och 2008–2011. Procent

Åldersgrupp	Totalt					Män					Kvinnor				
	2000	2008	2009	2010	2011	2000	2008	2009	2010	2011	2000	2008	2009	2010	2011
7–14 år	63	66	68	66	69	70	73	70	72	74	56	58	67	58	64
15–19 år	50	41	44	43	39	68	47	51	52	45	29	35	36	35	32
20–29 år	28	21	20	25	21	41	27	24	32	26	15	14	12	17	16
30–39 år	19	16	20	18	15	28	24	25	25	25	9	8	12	10	6
40–49 år	10	15	13	15	14	15	19	21	24	20	4	10	9	6	7
50–59 år	10	6	9	8	9	11	7	12	12	14	9	4	3	5	4
60–70 år	5	8	8	12	9	6	10	12	12	13	4	6	4	11	6
Totalt	24	21	22	23	21	31	26	28	29	28	16	16	16	17	15

Källa: Riksidrottsförbundet, Statistiska centralbyrån, 2000, 2008, 2009, 2010 och 2011.

Kommentar: Med tävling avses medverkan i någon form av organiserat seriesystem eller arrangerad individuell tävling.

INDIKATOR 86

Besöks- och läsvanor	Uppgiftslämnare: Statens kulturråd
<p>En knapp tredjedel av 16–23-åringarna hade under 2006/07 gått på teater och konstmuseum, drygt hälften hade gått på konsert och till ett bibliotek, tre fjärdedelar hade läst böcker och 90 procent hade gått på bio minst en gång de senaste 12 månaderna. Tjejerna var i högre grad än killarna aktiva och unga i storstäder var i högre grad aktiva än i övriga kommuner. Sedan 1982/83 har besöks- och läsvanorna sjunkit för alla aktiviteter utom för besök på konstmuseer eller konstutställningar och på konserter.</p>	

Andelen 16–23-åringar som vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna besökt någon av de aktuella kulturaktiviteterna eller läst en bok, minskade i alla kategorier mellan 1998/99 och 2006/07. I samtliga kategorier utom en är det till och med så att andelen vid det senaste mättillfället är den lägsta som någonsin noterats i ULF. För besök på konstmuseer och konstutställningar är andelen besökare den näst lägsta som noterats.

Det är svårt att skilja ut mönster. Exempelvis ökade andelen 16–23-åringar som någon gång under de senaste 12 månaderna besökt ett konstmuseum eller en konstutställning svagt mellan 1982/83 och 2006/07, från 25 procent till 30 procent, samtidigt som andelen ungdomar som besökt ett annat museum än konstmuseum minskade från 51 procent till 22 procent. De två vanligaste aktiviteterna, biobesök och bokläsande, liksom teaterbesök visar i olika grad vikande tendenser, medan andelen unga som besökt konserter låg på samma nivå vid den senaste mätningen som vid den första (tabell 6.5).

Biblioteksbesöken visar en intressant utveckling. Andelen 16–23-åringar som besökt ett bibliotek åtminstone någon gång under de senaste 12 månaderna ökade från 65 procent till 78 procent mellan 1990/91 och 1998/99 för att sedan minska kraftigt till 55 procent 2006/07. Här skulle man kunna anta att tillgången till hemdator med internetuppkoppling har haft betydelse. I slutet av 1990-talet var det fortfarande inte särskilt utbrett med internetuppkoppling i hemmet och internetcaféer var ännu ganska ovanliga. Många ungdomar utnyttjade då folkbibliotekens datorer för att söka på webben. Men i takt med att det blivit vanligare med såväl internet i hemmen som ett kommersiellt utbud av tillgång till internet, har anledningen för unga att besöka ett bibliotek minskat.

⁵⁹ Redovisningen av indikator 86 och 87 bygger på SCB:s undersökningar om levnadsförhållanden (ULF). Det är fyra mätpunkter med åtta års mellanrum 1982/83–2006/07. Då insamlingssättet för ULF har ändrats bör försiktighet iakttas vid jämförelser mellan före och efter 2006.

En tendens är att minskningstakten är högre för att göra något ofta än för att göra något åtminstone någon gång om året. Till exempel minskade andelen 16–23-åringar som gått på bio minst någon gång under de senaste 12 månaderna med 3 procentenheter, från 93 procent till 90 procent mellan 1982/83 och 2006/07, samtidigt som andelen som gått på bio mer än fem gånger under 12 månader, minskade med 26 procentenheter, från 63 procent till 37 procent under samma period. Motsvarande utveckling finns för bokläsande, men den är inte lika tydlig.

Skillnader mellan tjejer och killar

Generellt sett är en större andel tjejer än killar aktiva. Skillnaderna är dock mycket små för biobesök, konsertbesök och besök på annat museum än konstmuseum minst någon gång under de senaste 12 månaderna. För teaterbesök och besök på konstmuseum skiljer det ungefär 10 procentenheter och för bokläsande och biblioteksbesök skiljer det ungefär 20 procentenheter. Andelen tjejer som besökt en teater minskade snabbare mellan 1982/83 och 2006/07 än vad andelen killar minskade (från 45 procent till 33 procent för tjejer jämfört med från 28 procent till 25 procent för killar). För biblioteksbesök och även bokläsande (om än inte lika tydligt) var förhållandet det omvända, det vill säga att skillnaden mellan tjejers och killars aktivitet ökade.

Skillnader mellan storstad och landsbygd

Generellt är 16–23-åringar i storstäder (inklusive förortskommuner) i högre grad aktiva deltagare i kulturaktiviteter än invånare i övriga kommuner på alla områden utom när det gäller biblioteksbesök, där aktiviteten 2006/07 var lika stor oavsett var i landet man bodde. Skillnaderna mellan unga i storstäder och i övriga landet utjämnades mellan 1982/83 och 2006/07 för teaterbesök och besök på annat museum än konstmuseum. Däremot ökade skillnaderna något för besök på konstmuseum och biografier samt för bokläsande.

Skillnader beroende på om man är född i Sverige eller utomlands

Unga som är födda utrikes deltog 1982/83 över lag i lägre grad än inrikes födda unga, vars båda föräldrar är födda i Sverige, i såväl besöksaktiviteter som läsande. Utvecklingstendensen är att skillnaderna minskat för biobesök och konsertbesök. För teaterbesök och besök på konstmuseum har skillnaderna helt utjämnats. För biblioteksbesök och besök på annat museum hade de utrikes födda vid mätningen 2006/07 till och med högre andel som någon gång under de senaste 12 månaderna ägnat sig åt aktiviteten än vad jämförelsegruppen med inrikes födda ungdomar hade. Bara för bokläsande ökade skillnaderna mellan utrikes födda och inrikes födda ungdomar.

Tabell 6.5 Ungas besöks- och läsvanor: Andel som på fritiden ägnat sig åt följande aktiviteter under de senaste 12 månaderna, 16–23 år, 1982/83, 1990/91, 1998/99 och 2006/07. Procent

Aktivitet	Minst någon gång				Mer än 5 gånger			
	82/83	90/91	98/99	06/07	82/83	90/91	98/99	06/07
Teater								
Killar	28	29	33	25	3	2	2	1
Tjejer	45	48	44	33	6	5	4	3
Samtliga	36	39	38	29	4	3	3	2
Region*								
Storstadsområden	51	48	46	34	8	7	5	4
Större städer	36	43	40	27	4	4	3	1
Övriga	26	29	31	26	1	2	3	1
Bakgrund**								
Födda utomlands	29	34	37	29	4	4	5	1
Födda i Sverige	36	39	39	30	4	3	4	2
Konsert								
Killar	56	57	61	54	15	12	12	12
Tjejer	54	61	61	56	13	11	11	8
Samtliga	55	59	61	55	14	11	11	10
Region*								
Storstadsområden	58	60	58	58	16	10	11	12
Större städer	58	61	63	55	14	12	12	11
Övriga	51	58	61	52	12	12	11	8
Bakgrund**								
Födda utomlands	36	51	49	43	8	10	10	8
Födda i Sverige	56	60	62	56	14	11	11	11
Konstmuseum/utställning								
Killar	20	25	27	25	3	2	2	2
Tjejer	30	37	39	35	4	4	5	3
Samtliga	25	31	33	30	3	2	3	2
Region*								
Storstadsområden	33	34	40	38	6	4	5	3
Större städer	24	35	32	28	3	3	2	2
Övriga	20	26	29	24	3	1	3	2
Bakgrund**								
Födda utomlands	21	32	31	29	6	5	5	6
Födda i Sverige	25	30	34	30	3	2	3	2

* Storstadsområden = H1–H2, Större städer = H3 och Övriga = H4–H6.

** Födda i Sverige = Unga födda i Sverige med båda föräldrarna födda i Sverige. Födda utomlands = Unga födda utomlands oavsett föräldrarnas bakgrund.

Aktivitet	Minst någon gång				Mer än 5 gånger			
	82/83	90/91	98/99	06/07	82/83	90/91	98/99	06/07
Annat museum								
Killar	50	34	36	23	3	2	2	1
Tjejer	52	39	38	22	5	3	2	2
Samtliga	51	36	37	22	4	2	2	1
Region*								
Storstadsområden	61	42	42	28	8	4	2	2
Större städer	49	38	38	19	2	2	2	2
Övriga	44	28	32	21	3	1	2	0
Bakgrund**								
Födda utomlands	45	32	30	24	8	5	3	2
Födda i Sverige	53	36	39	22	4	2	2	1
Bibliotek								
Killar	60	60	72	46	35	30	42	22
Tjejer	71	69	84	65	38	38	53	36
Samtliga	65	65	78	55	37	34	47	29
Region*								
Storstadsområden	66	64	77	54	36	32	43	28
Större städer	67	66	78	58	38	37	49	33
Övriga	63	63	78	53	37	31	48	24
Bakgrund**								
Födda utomlands	60	77	83	66	37	48	55	42
Födda i Sverige	65	64	77	54	36	33	46	27
Bio								
Killar	94	93	91	89	66	55	50	37
Tjejer	92	95	94	91	60	59	50	37
Samtliga	93	94	93	90	63	57	50	37
Region*								
Storstadsområden	95	97	94	92	72	68	59	47
Större städer	96	95	94	92	65	55	49	39
Övriga	90	93	89	85	59	52	44	26
Bakgrund**								
Födda utomlands	78	85	88	82	47	55	48	37
Födda i Sverige	94	95	93	91	64	57	49	36
Läst böcker					Varje vecka			
Killar	80	76	75	66	34	27	25	21
Tjejer	94	92	88	86	51	48	40	35
Samtliga	87	84	82	76	42	37	32	28
Region*								
Storstadsområden	90	86	85	78	49	43	35	28
Större städer	88	86	83	78	40	39	32	30
Övriga	85	82	78	71	39	32	30	24
Bakgrund**								
Födda utomlands	85	89	79	72	41	39	20	17
Födda i Sverige	88	84	82	77	43	37	34	29

Källa: Kulturrådet. Statistiska centralbyrån, ULF-undersökningen.

INDIKATOR 87

Eget kulturutövande	Uppgiftslämnare: Statens kulturråd
Bland 16–23-åringar hade under 2006/07 cirka 30 procent målat/ritat/tecknat och skrivit dagbok, ungefär en femtedel hade spelat musikinstrument och deltagit i studiecirkel och drygt 5 procent hade sjungit i kör minst en gång de senaste 12 månaderna. Tjejer och boende i storstäder var i högre grad aktiva än killar och boende i övriga kommuner. Sedan 1982/83 har det egna kulturutövandet minskat inom samtliga former.	

För eget utövande är tendenserna tydligare än för indikatorn besöks- och läsvanor. Samtliga former av utövande har entydigt vikande utveckling, även om minskningarnas storlek varierar. Dock påverkas jämförbarheten över tid av de ändrade insamlingsmetoderna för ULF.

Aktiviteter med en liten andel utövare redan vid första mätningen 1982/83, som exempelvis att sjunga i kör, har naturligtvis inte kunnat minska lika mycket som aktiviteter med en hög andel utövare, som exempelvis att skriva dagbok eller brev. Andelen utövare av aktiviteter under de senaste 12 månaderna som har med skrivande att göra minskade från 52 procent till 31 procent under perioden 1982/83 till 2006/07. Men nästan hela minskningen skedde mellan de två senaste mätningarna och det finns all anledning att anta att detta också har att göra med den ökande internetanvändningen (tabell 6.6).

Skillnader mellan tjejer och killar

Skillnaderna mellan tjejers och killars eget utövande minskade generellt då tjejerna minskade aktiviteten eget utövande i större utsträckning än vad killarna gjorde. Andelen tjejer som musicerar minskade så mycket att killarna vid den senaste mätningen för första gången hade en högre andel utövare än vad tjejerna hade. Det är också det enda område där killarna enligt den senaste mätningen i större utsträckning än tjejerna var aktiva utövare. Ungefär var fjärde kille mellan 16 och 23 år hade någon gång under det senaste året spelat ett musikinstrument, medan ungefär var femte tjej gjort detsamma. Tjejers körsjungande och studiecirkeldeltagande minskade också så mycket att skillnaderna mellan tjejers och killars aktivitet nästan försvann. Skillnaderna för skrivande samt bild- och formskapande aktiviteter var 2006/07 fortfarande ganska stora till tjejernas fördel.

Skillnader mellan storstad och landsbygd

Unga i storstadsregionerna ägnade sig i högre grad åt egen kulturutövning, men även här minskade skillnaderna. Exempelvis var det 1982/83 en högre andel av storstadsungdomarna än ungdomarna i de övriga kommunerna som skrev (59 procent mot cirka 50 procent). Denna skillnad minskade stegvis mätning för mätning och andelen för alla tre kategorierna (storstadsområden, större städer och övriga) låg 2006/07 kring 30 procent. Ungas målande, ritande etcetera visade en motsvarande utveckling.

Skillnader beroende på om man är född i Sverige eller utomlands

Unga som är födda utrikes deltog 1982/83 överlag i lägre grad i eget kulturutövande än inrikes födda unga vars båda föräldrar är födda i Sverige. Den enda aktivitet där utrikes födda ungdomar 1982/83 hade högre andel utövare än den andra gruppen var skrivande. Tendensen över tid är att skillnaderna mellan grupperna minskat för körsång och blivit utjämnade för eget musicerande. För studiecirkeldeltagande hade utrikes födda 2006/07 en högre andel som någon gång under de senaste 12 månaderna ägnat sig åt detta jämfört med unga inrikes födda.

Tabell 6.6 Ungas eget utövande: Andel som på fritiden ägnat sig åt följande aktiviteter under de senaste 12 månaderna, 16–23 år, 1982/83, 1990/91, 1998/99 och 2006/07. Procent

Aktivitet	Minst någon gång				Varje vecka			
	82/83	90/91	98/99	06/07	82/83	90/91	98/99	06/07
Spelat musikinstrument								
Killar	26	25	24	25	17	16	16	18
Tjejer	34	27	24	19	16	13	10	8
Samtliga	30	26	24	22	17	15	13	13
Region*								
Storstadsområden	32	26	22	24	19	16	14	15
Större städer	30	27	24	22	16	14	12	13
Övriga	28	24	24	20	13	13	13	11
Bakgrund**								
Födda utomlands	20	31	14	23	13	20	7	14
Födda i Sverige	31	25	26	23	17	14	13	13
Sjungit i kör eller annan sånggrupp								
Killar	7	6	7	5	5	4	5	5
Tjejer	14	13	11	7	10	9	7	5
Samtliga	10	9	9	6	7	6	6	5
Region*								
Storstadsområden	10	10	9	9	7	6	7	7
Större städer	10	9	9	5	7	6	4	4
Övriga	11	8	10	4	8	6	7	4
Bakgrund**								
Födda utomlands	4	17	6	4	3	12	4	3
Födda i Sverige	11	9	10	6	8	6	6	5
Målat, ritat, tecknat eller arbetat med lera								
Killar		25	21	19		8	7	7
Tjejer		47	42	35		15	12	13
Samtliga		35	32	27		11	9	10
Region*								
Storstadsområden		39	34	27		13	9	11
Större städer		35	30	28		9	8	8
Övriga kommuner		34	32	25		11	11	11
Bakgrund**								
Födda utomlands		34	36	24		12	10	7
Födda i Sverige		36	32	27		11	10	10

Aktivitet	Minst någon gång				Varje vecka			
	82/83	90/91	98/99	06/07	82/83	90/91	98/99	06/07
Skrivit dagbok, dikter, brev, artiklar och dylikt								
Killar	31	29	27	15	7	6	7	6
Tjejer	74	72	76	49	32	32	37	22
Samtliga	52	50	51	31	20	18	22	14
Region*								
Storstadsområden	59	53	53	31	23	17	26	13
Större städer	50	52	51	32	17	21	19	14
Övriga	47	46	48	31	17	17	21	14
Bakgrund**								
Födda utomlands	55	50	53	33	20	14	18	11
Födda i Sverige	52	49	51	32	20	18	23	15
Deltagit i studiecirklar eller kurser					Mer än 20 gånger			
Killar	25	24	18	16	9	8	5	6
Tjejer	33	26	19	20	14	8	5	7
Samtliga	29	25	19	18	12	8	5	6
Region*								
Storstadsområden	31	26	19	20	14	9	4	9
Större städer	30	27	18	17	12	9	4	5
Övriga	27	24	20	16	10	6	6	5
Bakgrund**								
Födda utomlands	22	37	16	26	10	7	3	11
Födda i Sverige	29	25	19	17	11	8	5	6

Källa: Kulturrådet, Statistiska centralbyrån, ULF-undersökningen.

* Storstadsområden = H1–H2, Större städer = H3 och Övriga = H4–H6.

** Födda i Sverige = Unga födda i Sverige med båda föräldrarna födda i Sverige. Födda utomlands = Unga födda utomlands oavsett föräldrarnas bakgrund.

Referenser

Ungdomsstyrelsen (2010). *Fokus 10 – en analys av ungas inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Internet

www.scb.se/ulf

Kultur och fritid

Föreningsliv

Enligt indikatorredovisningen deltar unga i föreningslivet i lägre grad än äldre. År 2008/2009 angav knappt 30 procent av unga i åldern 16–25 år att de deltagit i ett föreningsmöte de senaste 12 månaderna. Det är dock vanligare att 16–19-åringar deltar i föreningslivet än att 20–25-åringar gör det. Mötesdeltagandet var lika omfattande bland tjejer som bland killar generellt, men unga med utländsk bakgrund, och framför allt tjejer med utländsk bakgrund, deltog i lägre grad i föreningsaktiviteter. Geografiskt sett var föreningsaktiviteten bland unga mest omfattande på mindre orter. Andelen som deltar i föreningsmöten har sjunkit markant de senaste 15 åren, både bland unga och bland äldre.

Föreningslivet kan sägas ha dubbla roller, dels att erbjuda meningsfull fritid, dels att vara en demokratiskola. I föreningar kan unga få en inblick i demokratiska beslutsprocesser och en möjlighet att påverka beslut. I Ungdomsstyrelsens *Fokus 10 – En analys av ungas inflytande* (2010) beskrivs bland annat inflytande i föreningslivet. I rapporten framkommer att hälften av alla unga som är med i någon förening är nöjda med det inflytande de har, 20 procent vill ha mer inflytande medan de övriga säger att de inte vill påverka föreningens verksamhet.

Nästan 30 procent av unga i åldern 16–25 år är medlemmar i någon ungdomsorganisation. Ungas organisering stöds via bidrag som bland annat handläggs av Ungdomsstyrelsen. I mars 2011 trädde den nya *Förordningen om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer* i kraft (SFS 2011:65). Det övergripande syftet med bidraget är att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället. Antalet organisationer som beviljats bidrag har ökat sedan början av 2000-talet.

LSU – Sveriges ungdomsorganisationer, har genomfört en kartläggning av lokalt stöd till ungas organisering. Rapporten visar bland annat att mindre än hälften av de tillfrågade kommunerna har ett uttalat syfte med sitt stöd till ungdomsorganisationer. Det är även få kommuner som ställer krav på antalet unga i styrelsen eller som medlemmar. Dessutom är reglerna för ungas föreningsstöd lokalt ofta utformade efter idrotten, vilket kan skapa hinder för den mångfald av ungas föreningar som finns. LSU menar att rapporten synliggör många kommuners okunskap om ungdomsorganisationer och deras roll på lokal nivå (LSU 2012).

I *Fokus 10* (Ungdomsstyrelsen 2010) studerades hur ungdomsorganisationerna arbetar för att engagera unga i utsatta bostadsområden, där andelen med utländsk bakgrund är stor. Resultatet visade att det saknas uppföljning och kartläggning av vilka grupper som är underrepresenterade bland ungdomsorganisationernas medlemmar. Trots det har ungefär hälften av de intervjuade organisationerna särskilda strategier för att nå målgrupper som man upplever som underrepresenterade.

Regeringen har riktat vissa åtgärder för att särskilt stimulera ungas engagemang i föreningslivet i områden som utmärks av låg organisationsgrad. Ungdomsorganisationer som vill arbeta med uppsökande metoder på lokal nivå, till exempel engagemangsguider, har kunnat ansöka om medel som bland annat handläggs av Ungdomsstyrelsen. I Ungdomsstyrelsens andra rapport om engagemangsguider, *Vägar till engagemang*, lyfts bland annat framgångsfaktorer med arbetet. Det som gav bäst effekt var att skapa bra och personliga relationer. Det fanns också deltagare i projekten som själva övergick till att fungera som ambassadörer för föreningslivet. Ungdomsstyrelsens rapport belyser även vikten av att utveckla nya former av föreningsdeltagande för att nå målgruppen som ofta har aktiviteten och inte medlemskapet i centrum (Ungdomsstyrelsen 2012c).

I propositionen *En politik för det civila samhället* (prop. 2009/10:55) lämnade regeringen förslag till nya mål och inriktningar för det civila samhället som skulle ersätta folkrörelsepolitiken. Genom den nya politiken vill regeringen lyfta fram det civila samhällets betydelse samt utveckla och tydliggöra relationen mellan staten och det civila samhället. Målet för politiken är att förbättra villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin genom att utveckla människors möjlighet till delaktighet och att stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden. Ungdomsstyrelsen har från 2012 ett kunskapsuppdrag (SFS 2007:1140) kopplat till det civila samhället. Uppdraget innebär bland annat ett ansvar för att det finns samlad kunskap om det civila samhällets villkor, sammansättning och utveckling.

Idrottsutövande

Målet för idrottspolitiken är bland annat att ge medborgarna möjlighet att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa. För att främja fysisk hälsa är det viktigt att väcka intresse för motion och idrott bland de barn och unga som inte gör det. Enligt indikatorredovisningen har andelen unga som motionerar varit relativt konstant sedan 2000. Knappt 90 procent av unga i åldern 7–19 år och drygt 70 procent av de i åldern 20–29 år motionerade minst en gång i veckan 2011. För de som är yngre än 20 år och mellan 20 och 29 år är skillnaderna små mellan flickor/kvinnor och pojkar/män. Sedan 2000 har andelen unga i åldern 7–14 år som motionerar varit relativt konstant medan andelen minskat bland de som är i åldern 15–19 år, speciellt bland kvinnor. Andelen som 2011 tävlade eller tränade var 69 procent bland 7–14-åringar, 39 procent bland 15–19-åringar och 21 procent bland 20–29-åringar. Det var vanligare att pojkar/män uppgav att de tränade än att flickor/kvinnor gjorde det. Sedan 2000 har andelen som tränar och tävlar ökat bland 7–14-åringarna men minskat bland 15–29-åringarna.

Indikatorerna för idrottsutövande beskriver inte situationen för unga med svensk respektive utländsk bakgrund. Riksidrottsförbundet visar dock i sin studie *Idrott och integration – en statistisk undersökning 2010* (Riksidrottsförbundet 2010) att ungdomar med utländsk bakgrund i stor utsträckning är aktiva i idrottsföreningar, men att deltagandet är koncentrerat till några idrotter som fotboll, basket och kampsport. Killar med utländsk bakgrund tränar eller tävlar i nästan lika stor utsträckning som killar med svensk bakgrund (drygt 50 procent), medan tjejer med utländsk bakgrund i mindre utsträckning än tjejer med svensk bakgrund tränar eller tävlar i en idrottsförening (drygt

30 procent jämfört med knappt 50 procent). Undersökningen visar dessutom att idrotten behöver arbeta intensivare med värderingsfrågor och attityder i sin ledarutbildning, med att sänka kostnader, med att göra anläggningarna mer tillgängliga samt med att lära av de idrotter som idag har en stor mångfald.

Ungdomsstyrelsen lämnade i april 2011 rapporten *När var hur – om ungas kultur* (Ungdomsstyrelsen 2011) till regeringen. Studien visar att det 2009 var vanligare att idrotta och motionera utanför en klubb eller förening än att göra det i en förening. Bland unga är det 11 procent som aldrig idrottar/motionerar, varken i en klubb/förening eller oorganiserat. De skillnader i utövande mellan killar och tjejer med utländsk bakgrund som Riksidrottsförbundet fann i sin undersökning märks även i Ungdomsstyrelsens studie, där fyra socioekonomiskt utsatta områden studerades.

Ungdomsstyrelsen jämförde i vilken grad unga utövar kultur respektive idrottar och motionerar. Det är svårt att göra en fullt rättvis jämförelse mellan utövandet av kultur och utövandet av idrott, bland annat beroende på hur man definierar de båda aktiviteterna. Jämförs den breda definitionen av kulturutövande med de som idrottar/motionerar även utanför föreningsidrotten är det en större andel unga som idrottar/motionerar minst en gång i veckan. Dock är både kultur och idrott omfattande fritidsaktiviteter bland unga och det är vanligt att de unga är aktiva inom båda aktiviteterna.

Idrottsrörelsen står inför stora utmaningar att skapa icke-diskriminerande miljöer, det lyfter Ungdomsstyrelsen i publikationerna *Om unga hbtq-personer – Fritid* och *Om unga hbtq-personer – Hälsa* (Ungdomsstyrelsen 2012a, b). Detta då det är stora skillnader mellan andelen unga homo- eller bisexuella personer och andelen unga heterosexuella personer (16–25 år) som idrottar i en förening och motionerar varje vecka. Av de unga heterosexuella killarna svarade 39 procent att de idrottar varje vecka i en förening. Bland homo- och bisexuella killar var andelen 22 procent. Av de unga heterosexuella tjejerna svarade 36 procent att de idrottar varje vecka i en förening. Bland de homo- och bisexuella tjejerna var andelen 26 procent. Bland killarna var det en något större andel heterosexuella (58 procent) än homo- och bisexuella (45 procent) som angav att de idrottar eller motionerar varje vecka, men inte i en förening. Bland tjejerna var det en något större andel heterosexuella (58 procent) än homo- och bisexuella (52 procent) som angav att de idrottar eller motionerar varje vecka, men inte i en förening (Ungdomsstyrelsen 2012a, b).

I en kvalitativ studie som Ungdomsstyrelsen tagit fram om unga hbtq-personers fritid framgår att omklädningsrum är en fysisk miljö som kan vara en stor begränsning för idrottsutövandet i denna grupp. Särskilt lyfts denna problematik bland unga transpersoner (Ungdomsstyrelsen 2012b). Dessutom uppgav knappt var tionde kille (13–20 år) att han har en ledare inom lagsport som inte gillar homosexuella. Bland tjejerna i samma ålder var det 2 procent som uppgav detta (Ungdomsstyrelsen 2005).

Centrum för idrottsforskning (CIF) har fått i uppdrag att följa upp statens stöd till idrotten genom ett antal indikatorer inom fem målområden. I rapporten *Uppföljning av statens stöd till idrotten 2010* framkommer att barn till sammanboende föräldrar och till högskoleutbildade idrottar i större utsträckning än barn till ensamstående föräldrar respektive föräldrar med endast gymnasieutbildning (Centrum för idrottsforskning 2011).

Indikatorerna visar även på de stora skillnader i idrottande mellan killar och tjejer med utländsk bakgrund som tidigare nämnts. Centrum för idrottsforskning konstaterar att det å ena sidan verkar som att familjesituation, socioekonomi och bakgrund påverkar ungas möjlighet att idrotta och att det finns visst fog för påståendet att idrotten inte är lika tillgänglig för alla. Å andra sidan är det påfallande många i samtliga kategorier som uppger sig idrotta regelbundet. Även i de kategorier som är minst representerade – till exempel unga med ensamstående föräldrar och tjejer med utländsk bakgrund – uppger sig nästan hälften idrotta minst en dag i veckan (Centrum för idrottsforskning 2011).

Gymnastik- och idrottshögskolan och Centrum för idrottsforskning ska under 2012 analysera vad som kännetecknar en bra föreningsdriven idrottsverksamhet som får barn och ungdomar att vilja fortsätta idrotta. De ska lyfta fram goda exempel samt metoder och arbetssätt inom olika idrotter och även studera hur olika idrottsmiljöer påverkar barns och ungas fysiska och psykiska utveckling. Barn och unga med funktionshinder ska uppmärksammas särskilt. Uppdraget ska redovisas i maj 2013 (Kulturdepartementet (2011a)).

Kulturvanor

De redovisade indikatorerna kring unga och kultur ger en begränsad bild av ungas kulturutövande och kulturkonsumtion. Till exempel saknas uppgifter om hur många unga som dansar, som ägnar sig åt aktiviteter som är kopplade till informationsteknik eller vilka aktiviteter unga ägnar sig åt när de deltar i de studiecirkel eller kurser som finns med i statistiken. Indikatorn bygger dessutom på en undersökning som gjordes 2006/07. Trots detta kan vi se intressanta resultat. De vanligaste kulturaktiviteterna bland unga är att gå på bio och att läsa böcker. I de flesta beskrivna kulturaktiviteter ser vi en minskning bland unga mellan 1982/83 och 2006/07. Bland annat har det skett stora minskningar bland unga som läser böcker och skriver (dagbok, dikter, brev etcetera). Särskilt stor är minskningen bland de som uppger att de läser böcker regelbundet. Andelen unga som spelar instrument har också minskat, medan gruppen konsertbesökare är ungefär lika stor som tidigare. Ser vi till tjejers och killars kulturvanor är tjejer generellt sett i högre grad aktiva än killar, särskilt läser de böcker och besöker bibliotek i större utsträckning. Unga boende i storstäder ägnar sig i högre grad åt kulturaktiviteter än boende i mindre kommuner och unga födda i Sverige är, med undantag av skrivande, i större utsträckning aktiva än unga födda utomlands.

Ny kunskap om ungas kulturutövande

I Ungdomsstyrelsens studie *När var hur – om ungas kultur* (Ungdomsstyrelsen 2011) beskrivs ungas kulturutövande på fritiden. En avgörande punkt för analysen är hur man definierar kultur. Är kultur bara de klassiska kulturformerna eller ska man definiera begreppet bredare och inkludera en rad andra yttringar och aktiviteter? Med en bred definition breddas frågorna kring ungas kulturutövande från att främst vara kulturpolitik till att även innefatta folkbildnings-, ungdoms-, social- och fritidspolitik. I rapporten konstateras att väldigt många unga ägnar sig åt kulturutövande på fritiden.

Enligt *När var hur* har 68 procent av unga i åldern 13–25 år ägnat sig åt kultur under det senaste året om man definierar kultur som de klassiska konstformerna, det vill säga bild, musik, skrivande, dans och teater. Räknas även slöjd och hantverk, aktiviteter som nycirkus och lajv samt aktiviteter kopplade till teknik och internet in i definitionen har hela 91 procent ägnat sig åt kultur på fritiden det senaste året. De populäraste kulturutövandeformerna är i tur och ordning slöjd och hantverk, bild, musik och att skriva. Därefter följer dans och teater.

Liksom Kulturrådets indikatorer visar Ungdomsstyrelsens rapport på stora skillnader i kulturutövning mellan könen. Bortsett från musik har större andelar tjejer ägnat sig åt de klassiska konstformerna. Ungdomsstyrelsen undersökte i rapporten även medelstilledningen till ungas kulturutövande. Att tjejer i större utsträckning är aktiva kulturutövare utom i musik är viktigt att sätta i relation till att de största offentligt finansierade arenorna för kulturutövande är musik- och kulturskolor, studieförbund och öppna mötesplatser för unga. På dessa arenor är musiken dominerande, vilket bidrar till att killar är i majoritet.

Detta betyder att utbudet på de offentligt finansierade arenorna inte motsvarar de aktiviteter som unga själva ägnar sig åt. Det går att hävda att den offentliga medelstilledningen i mindre utsträckning används till tjejers aktiviteter än till killars. Det går bland annat att notera att tjejer är överrepresenterade i musik- och kulturskolornas verksamhet som främst riktar sig till personer under 13 år. Pojkar är överrepresenterade i studieförbundens cirklar med kulturinriktning för åldern 13–24 år. Det går att ställa sig frågan vad som görs för att möta unga tjejers kulturutövande inom olika arenor.

När var hur tar dessutom upp hemmets och föräldrarnas betydelse för ungas kulturutövning. Rapporten visar att det finns ett samband mellan föräldrarnas utbildningsnivå och uppmuntran till kulturutövande. Detta visar på föräldrarnas viktiga roll, men även på vikten av att det finns offentligfinansierade arenor för de unga som inte får uppmuntran hemifrån.

I rapporten jämförs även medelstilledningen till kulturverksamheter i förhållande till andra verksamheter. Ur ett jämställdhetsperspektiv ser vi att även inom idrotten får killar en större del av stödet eftersom en större andel killar ägnar sig åt föreningsidrottande. I indikatorn om kulturutövande finns inga uppgifter om unga med funktionsnedsättning. I Ungdomsstyrelsens rapport visas dock att andelen så kallade kulturutövare med kulturidentitet⁷³ är större bland unga med funktionsnedsättning än bland övriga. Skillnaderna mellan könen är dock stora och andelen kulturutövare är störst bland tjejer med funktionsnedsättning.

Av de unga med funktionsnedsättning upplevde 5 procent att funktionsnedsättningen alltid, eller nästan alltid, gör det svårt att besöka kulturaktiviteter och 25 procent upplevde detta ibland. Det var 7 procent som alltid, eller nästan alltid, upplevde svårigheter att själva utöva de kulturaktiviteter de ville och 41 procent upplevde detta ibland. Det statistiska underlaget i undersökningen var dock litet, vilket gör att resultaten bör tolkas med försiktighet. Det behövs mer kunskap om hur unga med funktionsnedsättning utövar kultur och vilka svårigheter ungdomarna upplever i samband med kulturbesök och aktiviteter. Under 2012 ska Ungdomsstyrelsen genomföra en tematisk analys av levnadsvillkoren för unga med funktionsnedsättning inom bland annat kulturområdet. Uppdraget ska redovisas i november 2012 (regeringsbeslut U2011/7070/UC).

I propositionen *Tid för kultur* (prop. 2009/10:3) fastslogs de nya kulturpolitiska målen att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. För att nå dessa mål ska barns och ungas rätt till kultur särskilt uppmärksammas. En ny modell för samspel mellan stat, kommuner och landsting infördes under 2011, den så kallade kultursamverkansmodellen.⁷⁴ De dokument som ligger till grund för processen kring kultursamverkansmodellen saknar preciseringar av vilka som ses som unga. När man talar om ungas kulturutövande handlar det framförallt om utövande i skolan.

Kulturrådet beslutade i december 2011 om föreskrifter för den första uppföljningen av bidrag till regional kulturverksamhet genom kultursamverkansmodellen. Föreskrifterna innehåller särskilda anvisningar för hur barn- och ungdomsverksamhet ska redovisas. Åldersindelningen i kommande redovisningar bygger på Ungdomsstyrelsens förslag i rapporten *När var hur*. Genom en indelning i grupperna 0–12, 13–18 och 19–25 år går det att följa upp både arbetet med barn och arbetet med unga. Myndigheten för kulturanalys har genomfört en första utvärdering av kultursamverkansmodellen. Utvärderingen visar att den dialogprocess som ingår i modellen har bidragit till att kultur har hamnat högt på den politiska dagordningen i regionerna (Myndigheten för kulturanalys 2012).

⁷³ Unga som på sin fritid ägnar sig åt en kulturaktivitet som de kallar sin egen och som betyder mycket för dem.

⁷⁴ Se www.kulturradet.se.

Mötesplatser med flera funktioner

Ungdomars fritid utgörs inte bara av organiserade kultur- och idrottsaktiviteter. En stor del av det man gör på sin fritid sker i oorganiserade former. Det kan också ske på olika mötesplatser som fritidsgårdar och ungdomens hus. Mötesplatser för unga lockar dock inte alla unga, enligt en undersökning från Ungdomsstyrelsen besöker nästan fyra av fem unga i åldern 16–20 år aldrig sådana mötesplatser (Ungdomsstyrelsen 2010).

Undersökningen visar också att en något högre andel unga vars föräldrar är lågutbildade respektive arbetslösa eller sjukskrivna besöker mötesplatserna.

Förutom att vara en plats för avkoppling där man kan träffa kompisar har mötesplatserna många olika funktioner för unga. Mötesplatserna är ofta ett ställe där ungdomsråd och ungdomsparlament möts och de är också ofta forum för föreningslivets verksamheter, vilket möjliggör kontakter mellan unga och folkrörelsernas olika aktörer.

I Ungdomsstyrelsens *Lika olika som lika* (Ungdomsstyrelsen 2009) uppmärksammas lokala inflytandeformer för unga. Eftersom unga i riskzon är en överrepresenterad grupp på fritidsgårdarna blir verksamheten där en särskilt viktig arena för inflytande och delaktighet för dem. Rapporten visar att många kommuner medvetet och aktivt arbetar med rekrytering från fritidsgårdarna till det lokala inflytandeforumet. I flera kommuner har mötesplatserna också blivit en allt viktigare arena för arbetsmarknadspolitiska insatser då särskilda verksamheter riktade till unga som inte går i skolan eller arbetar placeras där.

Tillgången till säkra mötesplatser är central ur ett hälsofrämjande perspektiv för unga homosexuella, bisexuella och transpersoner. Möjligheten att kunna träffas på mötesplatser som är till särskilt för dem, där de kan känna sig trygga och slippa bli ifrågasatta på grund av sin sexuella läggning, sin könsidentitet eller sitt könsuttryck, är viktiga för att stärka deras psykiska hälsa. För de unga som varken i samhället eller inom sin familj möter acceptans för sin sexuella läggning eller könsidentitet, fyller dessa verksamheter ett stort behov (Ungdomsstyrelsen 2012a).

På fritidsgårdarna ägnar sig unga också åt kulturverksamheter, något som sällan uppmärksammas. Mötesplatserna för unga är viktiga arenor för traditionell musik, dans, teater, film och andra etablerade kulturella verksamheter, men även för nya uttryck och rörelser. I *Mötesplatser för unga* (Ungdomsstyrelsen 2008) beskrivs hur flera verksamheter har lyckats nå unga som inte i vanliga fall deltar i kulturaktiviteter. I Ungdomsstyrelsens *När var hur – om ungas kultur* (Ungdomsstyrelsen 2011) lyfts också olika typer av fritidsgårdar, ungdomsgårdar, ungdomens hus, musikhus och kulturhus upp av kommunala företrädare som viktiga arenor för ungas kulturutövande. Den lilla uppmärksamhet som mötesplatserna hittills fått som kulturarenor är problematisk eftersom denna del av ungas kulturella erfarenheter kan få stor betydelse för deras identitetsutveckling och även för det kulturella livet i stort.

Skapande skola

Ett av den nationella kulturpolitikens prioriterade områden är barns och ungas rätt till kultur. Kulturrådets barn- och ungdomskulturstrategi har som mål är att minst 30 procent av myndighetens bidragsgivning ska gå till verksamheter för barn och unga. En viktig del i detta är bidraget *Skapande skola* som infördes 2008. Skapande skola syftar bland annat till att barn och unga ska få ta del av professionell kulturverksamhet i skolan. Bidraget kräver därmed samverkan mellan skola och kulturliv. Kulturrådet fördelar detta bidrag årligen och 2011 omfattade det 150 miljoner kronor och grundskolans årskurs 1–9.

I regleringsbrevet för 2011 fick Kulturrådet (Kulturdepartementet 2011b) i uppdrag att redovisa en uppföljning av bidraget Skapande skola. I februari 2012 publicerades rapporten *Skapande skola – en nulägesanalys* (Statens kulturråd 2012). Den visar att uppskattningsvis hälften av alla unga i årskurs 7–9 nåddes av stöd inom ramen för Skapande skola under läsåret 2010/11. Skolhuvudmännen anser att insatserna bidrog till att stärka elevernas självkänsla och att de fått en möjlighet att visa kompetenser och talanger som lärarna inte sett tidigare. En av fem, 20 procent, uppger dessutom att insatserna bidrog till bättre samarbetsklimat på skolorna.

Bidraget har även stärkt samverkan med kulturlivet. Skolorna har därtill fått ökad insikt om hur kulturen kan användas i skolan för att utveckla verksamheten. Enligt förordningen för bidraget ska varje skolhuvudman upprätta en handlingsplan för arbetet. En viktig utgångspunkt är elevernas möjlighet till delaktighet och inflytande i skapandet av handlingsplanen och de verksamheter som ingår. I uppföljningen av projekten ställdes därför frågan om elevernas inflytande. Cirka hälften av de som svarade på utvärderingen angav att eleverna inte getts möjlighet att påverka framtagandet av handlingsplanen. Ett förvånande resultat då elevernas inflytande ingår som ett krav i förordningen för bidraget (Statens kulturråd 2012).

Strategier för barn- och ungdomsverksamhet

Enligt 2011 års styrdokument har 26 statliga kulturinstitutioner i uppdrag att utforma strategier för sin barn- och ungdomsverksamhet under perioden 2012–2014. Sedan 2007 ska statliga kulturinstitutioner arbeta integrerat med ett barnperspektiv i sina verksamheter. Förhoppningen är att strategierna ska bidra till att utveckla kulturinstitutionernas barn- och ungdomsverksamhet, att Kulturdepartementet får bättre underlag om hur institutionerna arbetar med barn och unga och att prioriteringen av barn och unga är tydlig i enlighet med de kulturpolitiska målen.⁷⁵

⁷⁵ <http://www.regeringen.se/sb/d/13164/a/184600>

Internationellt perspektiv

Föreningsliv

Under 2011 uppmärksammades det frivilliga arbetet särskilt inom EU. EU-kommissionen utsåg 2011 till *Europaåret för frivilligarbete* och i Sverige koordinerades detta arbete av Ungdomsstyrelsen.

Idrott

I och med att Lissabonfördraget trädde i kraft 2009 tillkom området idrott för EU. Detta innebär att för framtida programperiod 2014–2020 kommer även idrott att vara en del av EU:s fonder. Idrott inkluderas därmed i EU-kommissionens förslag *Erasmus for all* om att slå ihop sju av de nuvarande programmen till ett program för allmän och yrkesinriktad utbildning, ungdom och idrott (Europeiska gemenskapernas kommission 2011). I ramverket för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet poängteras också idrottens vikt för att skapa god hälsa (Europeiska unionens råd 2009).

Kultur

Det finns få internationella studier av ungas kulturvanor. På uppdrag av EU-kommissionen publicerades dock under 2010 rapporten *Access of young people to culture – final report*, en beskrivning av ungas kulturutövande inom EU (Interarts Foundation 2010). Rapporten visar inte jämförande statistik mellan länderna utan lyfter snarare fram olika exempel. Bland rapportens slutsatser märks att unga inte är en homogen grupp och att:

- de behöver olika, koordinerade och långsiktiga åtgärder för att få tillgång till kultur.
- pengar, geografiska hinder och tid är de största hindren för att unga ska få tillgång till kultur.
- familjen, den sociala miljön och den ideella sektorn påverkar ungas kulturutövning.
- kunskapen om ungas deltagande och tillgång till kultur bör utvecklas.

Bland rapportens rekommendationer märks bland annat att medlemsstaterna ska inkludera tillgång till kultur som en av de viktigaste prioriteringarna i ungdomspolitikerna (Interarts Foundation 2010).

I ramverket för det europeiska samarbetet inom ungdomsområdet framhålls bland annat vikten av att unga får tillgång till miljöer där de kan utveckla sin kreativitet och sina intressen. Vidare att man ska underlätta synergier inom områdena kultur, utbildning, hälsa, social delaktighet, medier, anställning och ungdom för att kunna främja ungas kreativitet och innovationsförmåga (Europeiska unionens råd 2009).

I mars 2011 offentliggjordes EU:s nya indikatorer med syftet att ge en sektorsövergripande bild av levnadsvillkoren för ungdomar i EU. De 40 indikatorerna följer de åtta temaområden som ingår i ramverket för ungdomspolitiskt samarbete i EU. Indikatorsystemet är nytt och det finns inte jämförande svenska siffror för alla indikatorer. Indikatorerna kan ändå visa på tendenser kring ungas levnadsvillkor inom

EU. De baseras på uppgifter från Eurostat⁷⁶ och uppdateras och revideras årligen. Av de 40 indikatorerna finns ett antal med inriktning på kultur och föreningsdeltagande, det handlar om eget kulturutövande, deltagande i kulturaktiviteter och föreningsdeltagande. Tyvärr finns inga siffror på nationell nivå för Sverige, men på EU-nivå finns följande siffror för 2011:

- 32,6 procent av unga mellan 15 och 30 år har under det senaste året utövat någon typ av kulturaktivitet som till exempel att spela ett musikinstrument, dansa, måla, fotografera, sjunga eller skriva.
- 93 procent av unga mellan 15 och 30 år har deltagit i någon kulturaktivitet det senaste året som till exempel att gå på konsert, bio eller museum.
- 46 procent av unga mellan 15 och 30 år har deltagit i någon föreningsaktivitet under det senaste året.

⁷⁶ Eurostat, Dashboard of EU Youth Indicators:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_social_policy_equality/youth_policy/dashboa rd_youth

Referenser

Centrum för idrottsforskning (2011). *Uppföljning av statens stöd till idrotten 2010*. Centrum för idrottsforsknings skrifter 2011:1.

Europeiska gemenskapernas kommission (2011). *Förslag till Europaparlamentet och Rådets Förordning om inrättande av "ERASMUS FÖR ALLA", Unionens program för allmän utbildning, yrkesutbildning, ungdom och idrott*.

Europeiska unionens råd (2009). *Rådets resolution om förnyade ramar för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet (2010–2018)*. Nr: 14451/09 JEUN 46 EDUC 157 SOC 597.

Interarts Foundation (2010). *Access of young people to culture – final report*. Europeiska kommissionens generaldirektorat för utbildning och kultur.

Kulturdepartementet (2011a). Regeringsbeslut 15 (Ku2011/1965/MFI). *Uppdrag till Gymnastik- och idrottshögskolan, Centrum för idrottsforskning, att följa upp statens stöd till idrotten*.

Kulturdepartementet (2011b). Regeringsbeslut 16. *Kulturrådets regleringsbrev för verksamhetsåret 2001*.

LSU – Sveriges ungdomsorganisationer (2012). *Med vilket syfte? En kartläggning av lokalt stöd till ungas organisering*. Stockholm: LSU.

Myndigheten för Kulturanalys (2012). *Kultursamverkansmodellen. En första utvärdering*, Stockholm: Myndigheten för Kulturanalys.

Regeringsbeslut U2011/7070/UC *Ungdomsstyrelsens regleringsbrev för verksamhetsåret 2012*.

Regeringens proposition 2009/10:3 *Tid för kultur*.

Regeringens proposition 2009/10:55 *En politik för det civila samhället*.

Riksidrottsförbundet (2010). *Idrott och integration – en statistisk undersökning 2010*. Stockholm: Andrén & Holm.

SFS 2007:1140 *Förordning med instruktion för Ungdomsstyrelsen*.

SFS 2011:65 *Förordning om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer*.

Statens kulturråd (2012). *Skapande skola – en nulägesanalys*. Stockholm: Statens kulturråd.

Ungdomsstyrelsen (2005). *Unga och föreningsidrotten*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2008). *Mötesplatser för unga – aktörerna, vägvalen och politiken*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009). *Lika olika som lika – om former för lokalt inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2010). *Fokus 10 – En analys av ungas inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2011). *När var hur – om ungas kultur*, Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2012a). *Om unga hbtq-personer. Fritid*, Stockholm: Ungdomsstyrelsen

Ungdomsstyrelsen (2012b). *Om unga hbtq-personer. Hälsa*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2012c). *Vägar till engagemang. Verksamheter med engagemangsguider 2011*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Internet

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_social_policy_equality/youth_policy/dashboard_youth

<http://ec.europa.eu/sverige>

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

<http://www.regeringen.se/sb/d/13164/a/184600>